

Wonen in een hofje rond 1900

'Zo, dus jullie willen weten hoe het arbeidersleven vroeger was, in de tijd dat ik nog op school zat?' vraagt meneer Van der Laak.

De jongens en meisjes knikken. Zij zitten in groep acht en voeren een opdracht voor geschiedenis uit: een gesprek houden met een oude wijkbewoner om meer te weten te komen over het dagelijks leven van zo'n honderd jaar geleden. De opa van Denise heeft hen aangeraden zijn buurman Van der Laak te vragen. Die is al 83 jaar, nog goed ter been en heeft zijn hele leven in de Schilderswijk gewoond.

'Gaan jullie maar mee,' zegt hij, 'dan laat ik jullie zien waar ik vroeger heb gewoond en dan vertel ik hoe het er toen aan toe ging. Ik ben natuurlijk nog geen honderd jaar, maar mijn jeugd lijkt veel op hoe het was aan het begin van de vorige eeuw.'

De kinderen lopen lachend voor hem uit. 'Niet zo snel,' roept de oude man, 'ik kan jullie niet bijhouden! Komen jullie eens rustig naast me lopen.' Het gezelschap doet wat hij zegt, zodat de bejaarde Schilderswijker zijn verhaal kan vertellen.

'De straat waar wij nu lopen heet het Buitendom, omdat het hier de rand van het oude centrum is. Ik woonde een eindje verderop in het Hofje van Zuyderveld. Kijk, als we door die poort gaan, komen we er vanzelf.' De groep gaat de poort in en komt op een binnenterrein waar enkele rijen huisjes staan. 'Jullie hadden vast niet verwacht dat er zoveel huizen achter de gewone straat zouden liggen hè?' 'Het ziet er hartstikke leuk uit,' zegt Jaap. Alleen Mieke zegt: 'Het is misschien wel gezellig, maar die huizen zijn zo klein.'

'Nog niet zo lang geleden waren er honderden van dit soort hofjes in Den Haag,' vertelt de oude man. 'Vanaf 1850 kwamen veel mensen van het platteland naar de stad. Zij konden in hun eigen woonplaats geen werk vinden en omdat er in die tijd veel fabrieken in deze stad waren, kwamen ze hier naartoe. Ze dachten dat ze in zo'n fabriek wel aan de slag konden.

Nu moesten al die mensen natuurlijk ergens wonen en daarom werden overal in de binnestad van dit soort woningen gebouwd. Het waren bijna altijd kleine huizen, meestal met maar één kamer en gebouwd op overgebleven stukken grond achter de straat.'

'Maar je kunt hier heerlijk spelen,' vindt Denise.

'Zeker, zo op het eerste gezicht ziet het Hofje van Zuyderveld er gezellig uit. Er is geen verkeer, zodat het voor kinderen ideaal lijkt, maar zo'n honderd jaar geleden was dat anders hoor, vergis je niet! In de hofjes woonden meestal arme mensen. Zij konden maar weinig huur betalen. De meeste huisbazen onderhielden de hofjeswoningen slecht. Ze wilden vooral geld verdienen en

Een arbeidershofje.

Een groenteboer uit het Westland gaat zijn waren verkopen in Den Haag. Hij heeft zijn hondenkar volgeladen.

dachten er niet over om lekkende daken of kapotte riolen te laten repareren. De bewoners van de hofjes konden hier maar weinig aan doen. De huisbaas was in feite heer en meester. Meestal stonk het hier vreselijk. Trouwens, veel tijd om te spelen hadden kinderen niet, want vaak moesten ze ook werken.'

Een wasvrouw.

'De huur van zo'n hofjeswoning,' vertelde meneer Van der Laak, 'bedroeg ongeveer 75 eurocent per week.' De kinderen kijken hem verbaasd aan. 75 eurocent, dat kan toch niet? 'Ja, ik weet het, jullie vinden dat weinig, maar in mijn kindertijd, ongeveer 75 jaar geleden, was dat een heel bedrag. Mijn vader bijvoorbeeld verdiende vijf euro per week. En dan was hij nog één van de beter betaalde arbeiders. Onze buurman was werkloos. Hij kreeg iedere week tweeënhalve euro van de bedeling, de bijstand zouden we tegenwoordig zeggen. Daar kon hij natuurlijk niet van rondkomen. Zijn vrouw deed, om wat bij te verdienen, dagelijks de was voor een dame die op de Groot Hertoginnelaan woonde. Iedere dag ging zijn jongste zoon, een knulletje van acht jaar, de wasmand halen. De buurvrouw waste de spullen dan in een grote tobbe en hing het te drogen in het tuintje voor de deur. Als het wasgoed droog was, ging de jongen het weer naar de Groot Hertoginnelaan brengen. Lopend, want een fiets had hij niet. Hij kreeg dan tien eurocent van die mevrouw en dat gaf hij netjes aan zijn moeder.'

'Kom, laten we het hofje verder gaan bekijken.'

'Ja,' zegt Denise, 'u heeft nog niet laten zien waar u precies gewoond heeft.'

'Kijk, hier in dit huis heb ik vroeger gewoond,' zegt meneer Van der Laak, wanneer hij stilstaat voor een van de woningen. 'Zo'n hofjeswoning is heel klein. In de tijd dat ik er woonde, hadden we één kamer en een kleine zolder. Mijn ouders, mijn drie broers, mijn zusje en ik, allemaal woonden we in die ene kamer. Ruimte om te spelen was er niet. Mijn ouders sliepen in een bedstee. Weet één van jullie misschien wat dat is?'

De kinderen hebben geen idee.

Een bedstee.

'Een bedstee was een soort ledikant of bed dat in een van de muren van de kamer was ingebouwd. Er zaten luiken of gordijnen voor, die men dicht kon doen. In feite sliepen mijn ouders dus in een kast. De kinderen sliepen op zolder. Geld om echte matrassen te kopen hadden mijn vader en moeder niet. Daarom lagen er op zolder enkele met stro gevulde juten zakken. Dat waren onze matrassen. Als deken hadden we een oude jas. De zolders van hofjeswoningen waren tochtig en nat. Als het hard waaide, voelde je de wind langs je heen gaan en als het regende werden er op verschillende plaatsen potten en pannen neergezet om het water op te vangen. Voor kinderen en volwassenen had dit nare gevolgen. Ze kregen vaak last van astma en andere ziekten. Veel mensen stierven jong.

Een waterpomp.

Jullie zullen het misschien niet willen geloven, maar bij ons thuis hadden we geen toilet. Dat was heel gewoon in mijn jeugd. In de meeste hofjes was de wc, het privaat zeiden we toen, in een hokje buiten. Alle hofjesbewoners gebruikten hetzelfde toilet. Zo'n privaat was niet op de riolering aangesloten. De wc-pot was in feite niet meer dan een houten kist met een gat er in. Via een buis werd de ontlasting afgevoerd. Als die buis verstopt raakte, liep het privaat over. Het héle hofje stonk dan.

Ook hadden we geen stromend water, zoals tegenwoordig. We maakten gebruik van een waterpomp, die in het midden van een hofje stond. De meeste hofjesbewoners waren niet tevreden over hun huis. Als ze het konden betalen, huurden ze liever een woning in een gewone straat. Vanaf het einde van de negentiende eeuw werden er steeds minder hofjes gebouwd en in 1902 werd het bouwen van dit soort huizen verboden.'

Het groepje heeft inmiddels het Hofje van Zuyderveld verlaten en staat weer voor de poort aan het Buitenom.

'Toen ik veertien jaar was, verhuisde ons gezin naar de Paulus Potterstraat, midden in de Schilderswijk. Mijn vader had een betere baan gevonden, zodat we wat meer huur konden betalen. De

Schilderswijk was toen nog maar net gebouwd. Ik kan me nog goed herinneren hoe fijn het was om in een groter en beter huis te wonen.

Veel hofjes werden in mijn tijd al gesloopt. Dat was nodig vanwege de slechte staat van onderhoud waarin ze verkeerden. Ook kwam het wel voor dat ze gesloopt werden vanwege de aanleg van nieuwe straten. De voormalige hofjesbewoners gingen wonen in wijken als het Zeeheldenkwartier, de Schilderswijk en het Laakkwartier. Er zijn nog ruim dertig hofjes in Den Haag, maar over het algemeen wonen de mensen daar nu prettig. De wantoestanden uit mijn jeugd zijn al jaren verleden tijd.' Tevreden lopen de kinderen naar huis. Morgen hebben ze veel te vertellen op school. Denise spreekt met meneer Van der Laak af dat ze ook even bij hem langskomt als ze weer bij haar opa op bezoek gaat.

Uit: *Die Haghe vertelt. Zeven historische vertellingen voor het Basisonderwijs, Geschiedkundige Vereniging Die Haghe (1890-1990), 1990, p. 28 t/m 32.*